

A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig

The relationship between the development of football and match security technologies from the beginning to the end of the 1980's

Turós Tímea

doktorandusz
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola
turos.timea@bgk.uni-obuda.hu

Szűcs Endre

Dr. PhD, adjunktus
Óbudai Egyetem,
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar,
Biztonságtudományi és Kibervédelmi Intézet
szendre63@gmail.com

Absztrakt

Cél: A futball a legnépszerűbb látványsportok „királya”. Népszerűsége a sportág kialakulása óta töretlen. Fejlődését a kezdetektől napjainkig végigkíséri a biztonságra való törekvés. A szerzők biztonságtechnikai szempontú fejlődésvizsgálata arra irányul, hogy átfogó képet mutassanak az évszázadokon át tartó folyamat során foganatosított intézkedésekről és beavatkozásokról.

Módszertan: A kutatásban empirikus és logikai módszereket is alkalmaztak. Kvalitatív módon tekintik át a futballmérkőzések biztosításának történeti fejlődését, tanulmányozással és a tartalom elemzésével összefüggéseket keresve a végrehajtás módja, valamint a rendelkezésre álló eszközök között, különös tekintettel a korabeli Anglia futballjára.

Megállapítások: Az ókori ember sportjának biztonsága alapjaiban eltér a 19. és 20. század sportjának biztonságától mind az intézkedések, mind pedig az alkalmazott eszközök tekintetében. A futball mai formában történő kialakulását követően, az 1930–1950-es évek átmeneti időszaka után, az 1960-as évek végétől az angol futballélet körülményei világszerte meghatározóak lettek. A világháborúkat követően a futballt döntően a politikai, gazdasági elvek alapján irányították. A társadalom különböző rétegeiből nagy tömegeket vonzó futballmérkőzések az azonos érdekű, egy klubért szurkoló nézők szenvedélyének alanyai váltak, melynek következtében kialakult és az 1980-as években csúcsát is elérte a futballhuliganizmus.

Érték: Ez az új szurkolói jelenség a társadalom több szereplőjének is óriási, megoldatlan problémát okozott, és szükségessé tette a futballmérkőzések biztosításában az eszközök és intézkedések összehangolását.

Kulcsszavak: futball, biztonság, fejlődéstörténet, futballhuliganizmus

Abstract

Aim: Football is the ‘king’ of the most popular spectator sports. Its popularity has been unbroken since the inception of the sport. Its development has been accompanied by the aspiration of safety. The aims of the examination of the development from a safety technical point of view to show a comprehensive result of the measures and interventions implemented during the process spanning centuries.

Methodology: The Authors used both empirical and logical methods in the present research. They take a qualitative approach to the historical development of the safety and security of football matches, looking for correlations between the way in which they are implemented and the means available, through study and content analysis, with a particular focus on contemporary English football.

Findings: The safety of the ancient human’s sport is fundamentally different from the sport of XIX and XX centuries, both in terms of the measures and the tools used too. Following the development of football in its current form, after the temporary period of the 1930’s–1950’s, from the end of the 1960’s, the circumstances of English football life became dominant all over the world. After the world wars football was mainly managed on the basis of political and economic principles. Soccer matches, which attract large crowds from different layer of society, became the subject of the passion of spectators with the same interests, supporting a same club, it was the foundation of football hooliganism was formed and reached its summit in the 1980’s.

Value: This symptom of fanatics has caused a huge unsolved problem for several participant of society and made it necessary to coordinate the means and measures of securing football matches.

Keywords: football, security, history of development, football hooliganism

Bevezetés

A társadalmak fejlődése során kialakult sportágak legalapvetőbb és a társadalmi rétegek által legkedveltebb, legtöbbször által játszott, máig folyamatosan innovatív sportja a labdarúgás. Kevés olyan sportág van, amelyhez a társadalom

nagy része ért, vagy érteni vél. Tanulmányunk alanyául annak okán választottuk a futballmérkőzések biztosítását és a sportág összefüggéseit, hogy a biztonságtechnikai mérnök szakmát ötvözve a tízmillió magyar „hobbijával” átfogóbb képet kapjunk a múlt technológiájának ismeretein át a 20. század futballjának biztonsági kihívásairól, az alkalmazott eszközök alkalmazásáról, a bevezetett intézkedések hatékonyságáról, és a sportrendészet mint sportigazgatási „eszköz” megismeréséről.

Tézis

Kutatásunk célja a futballmérkőzések biztonságtechnikájának fejlődéstörténeti vizsgálatán keresztül bemutatni a mérkőzések biztosításának módjait a kezdetektől, analizálva az 1930–1950-es évek futballjának biztonsági hátterét, majd különös figyelmet fordítva, nagyobb teret adva a futballhuliganizmussal átszótt hetvenes-nyolcvanas évek történéseinek. A biztonságtechnikai szempontból végbemenő folyamatot jobban megvizsgálva, a nemzetközi példákon túl, brit példákon keresztül szemléltetjük az eseményeket, főként arra fektetve nagy hangsúlyt, hogy a 20. század második felétől a futball őshazájában milyen jelentőséggel bírt a Taylor-jelentés, hogyan vetettek gátat a futballpályákra nem illő, gyakran jogsértő magatartásból fakadó eseményeknek. Írásunkból kiderül, hogy az események milyen jellegű következtetések levonására készítették a rendezőket-szervezőket, továbbá megvizsgáltuk, hogy az események tükrében hozott intézkedésekkel hogyan és milyen módon avatkoztak be a futballmérkőzések lüktető pillanataiba.

A sport és a futball fejlődéstörténete

Akárcsak a mai kor embereinek, az ókori emberek életének is része volt a sport. Kezdetben ugyan nem volt teljesen vagy egyáltalán megkülönböztetve a munkavégzéstől, ezért következetesen nem is nevezték a tevékenységet sportnak. A jelenleg fellelhető kutatások azonban mindenképpen abba az irányba mutatnak, illetve eredményeik arról számolnak be, hogy egyértelműen kijelenthető, már az ókori emberek is a saját szórakoztatásukra sporttevékenységet végeztek. Annak ellenére, hogy erejüket összemérve versenyeztek egymással, a megnevezésben akkor még egyáltalán nem utaltak a sportra. Tették mindezt úgy, hogy a mai sportágak erőnléti számaihoz nagyon hasonló számokban versenyeztek, sőt a mai kézilabda vagy futball korhű elődeit is üzték. A biztonságra az emberi

tulajdonságokból adódóan, elementáris szinten odafigyeltek, de szabályzatokba és jogszabályi keretbe nem foglalták azokat.

A középkor embereinek sporteseményeit gyakran és a társadalmi rétegeknek megfelelően rendezték, és ettől nem is szakadtak el egészen a 16. század végéig. Tekintettel arra, hogy az ilyen nagyságú rendezvények jó alkalmat teremtettek a személyes találkozókra, szívesen szánták rá magukat a rendezésre. A kor népszerű versenyei nagy tömegeket vonzottak, ennek következményeként gyorsan kialakulhattak konfliktusok, amelyek gyakran a tettegességig fajultak. Az uralkodói rétegek azonban a konfliktusok kialakulását nem nézték jó szemmel.

Mind a magán, mind pedig a közbiztonság megőrzése céljából szükségesnek tartották szabályok bevezetését. A középkor végéhez közeledve az egyéb tevékenység és a mai kornak megfelelő sporttevékenység közötti határvonal egyre jobban kirajzolódott, ami tökéletes alapot adott arra, hogy egyre szigorúbb szabályokat vezessenek be.

A sporttevékenység munkától és egyéb tevékenységektől való teljes szétválása a 18. századra tehető. A tevékenység ekkor már egyértelműen a mai kor sportjának megfelelő volt. A tevékenységgel együtt kialakult az az igény is, amely a biztonsággal szorosan összefüggött, vagyis hogy a tevékenység helyszíne ne lehessen akárhol. Az urbanizálódott települések hangsúlyos szerepet kaptak a rendezésben, a sporthoz kapcsolódó, a kornak megfelelő infrastruktúrákat, küzdőtereket hoztak létre. A többségében városi környezetben rendezett sporteseményeknek köszönhetően a sport ebben az érában fonódott össze a kereskedelmi tevékenységgel. A labdarúgást illetően, az ebből a korból származó feljegyzések szerint, mindenképpen vízváltó intézkedéseket vezettek be. Tekintettel arra, hogy a futballmérkőzések nagy tömegeket vonzottak és felfokozott izgalmakkal jártak, a béke megőrzésének garantálására, valamint a labda süvítő hangjának zavaró hatása miatt tilalmakat vezettek be. Sportágtól függetlenül, általánosságban is elmondható azonban, hogy a küzdőtereken bevezetett tilalmak kevésbé bizonyultak eredményesnek. A szigorúbb szabályok bevezetésével így inkább a sport valódi sporttá való kialakulását célozták meg.

Az újkor sportja – a társadalmi hanyatlás ellenére – véglegesen kialakulni látszott. Soha nem látott támogatás övezte az infrastrukturális háttér kiépítését. A feljegyzések szerint az újkorban jelentek meg először azon támogatói elemek, személyek, akik a sportot ekkor már tényleges haszonszerzés céljából támogatták, sőt a sportfogadás alapjai is erre a korra tehetőek. A kidolgozott, konkrétabb szabályrendszerek írásos formába öntésének a könyvnyomtatás elterjedése kifejezetten kedvezett. A szabálykönyvek megjelenése innentől kezdve már kézzel fogható lett (Szabó, 2015).

A labdarúgás mai formájának kialakulása egy évszázadokon át tartó folyamat letisztult eredménye. A kutatások a játék eredetét tekintve több elképzelést is fel tudnak mutatni. Egyfajta elképzelés szerint először az azték birodalomban játszották, kősziklából készített labdával. Más kutatás azt a feltételezést támogatja, hogy Kína a játék őshazája, ahol kerek labdával ugyan, azonban utcai változatban játszották. Később a kínai forma finomított változata vált elterjedté Japánban. Ismert olyan korábbi változat is, amely szerint az ausztrál őslakosok úgy játszották, hogy a labda minél hosszabb ideig levegőben tartása volt a cél. Az ókori görögök változatát bőrfoszlányokból készített, hajjal kitömött labdával játszották. Az első, levegővel felfújt labda megjelenését a 7. században dokumentálták először. Az ókori Rómában katonai gyakorlatok részei voltak a labdás játékok. A mai napig talán a legjobban elfogadott változat szerint a 12. századi Anglia területén fejlesztették ki a futballt. Az angol változatot a kínai változathoz hasonlóan, utcákon, sőt réteken, tereken játszották (Péter, 2016).

Ezen korai változat azonban csak részleteiben hasonlított a mai futballra és annál sokkal durvább és erőszakosabb volt. Gyakoriak voltak a sérülések, amelyek abból is adódhattak, hogy ekkor a labdát még ököllel ütötték. Az angol változat nagy tömegben mozgatta meg az embereket, akik a városokban fellelhető nagy területeket választották a játék helyszínéül. Ezeken a helyszíneken frenetikus hangulatban, mint egy dühöngőben folyt a játék, amely komoly sérüléseket, ritkán akár halált is okozott. A következményként bevezetett intézkedések azt hozták magukkal, hogy a futball tiltott játék lett, és a betiltás több évszázadon át tartott. A mai kor futballjával hajszára egyező verzió egyébként a 16. századi Olaszországban, Firenzében bukkan fel. Angliában a feljegyzések szerint csak a 17. században tért vissza a játék, a tiltás elleni töretlen népszerűségének köszönhetően. Az utcai változat durvaságai miatt azonban újfent tiltásra került 1835-ben. Az 1800-as évek elején ugyan szerveztek mérkőzéseket az iskolákban, azonban akkor még nem volt egyértelmű különbség a futball és a rögbi között. 1863-ban mérőföldkőhöz érkezett a futball, és Londonban létrehozták a Futball Szövetséget (Football Association, a továbbiakban: FA), amely célul tűzte ki, hogy a különböző iskolák megközelítőleg azonos szabályok mentén játszanak. A szabályrendszer tekintetében is reformok következtek és az 1848-as cambridge-i gyűlésen megfogalmazott szabályokat felülírva vezették be a futball szempontjából mondhatni legfontosabb szabályt, miszerint a labdához kézzel érni innentől kezdve tilos volt. Ugyanekkor fogalmazódtak meg a játékszer paramétereivel, súlyával és méretével kapcsolatos előírások is. A szabályok folyamatos változásainak ellenére a sportág megállíthatatlan fejlődésnek indult, amelynek következményeként 1888-ban megalakult az első olyan labdarúgó-bajnokság, amely már nem az amatőr sportot, sokkal inkább a profi szemléletet képviselte ([URL1](#)).

A futballmérkőzések biztonsága 1930–1950

A futball fejlődése, kialakulása és igazi sportággá válásának vizsgálata során egyértelműen kiderül, hogy a játék feltételeinek megteremtésekor a biztonságra való törekvés nem utolsó szempont volt. Sőt az ókortól kezdődően kifejezetten elutasították az agresszív, erőszakos cselekményeket. A kezdetek kezdetén, amikor a szabályok még nem jelentek meg írásos formában, illetve egyáltalán nem álltak rendelkezésre, akkor a szervezési módszerekkel igyekeztek a résztvevőket és az események látogatóit védeni. Az egyetlen hatékony megoldásként a tiltást ismerték és alkalmazták.

A sportág azonban egyre jobban teret hódított, a fejlődésével egyidejűleg szükség volt a helyszínen jelenlévők biztonságának fontossága miatt olyan rendezési és szervezési intézkedések meghozatalára, amelyek a személyi biztonságot helyezték előtérbe. A futball kialakulásának ezen időszakában az emberek szórakoztatására a mai koréhoz hasonló, széles körű szórakozási mód nem állt rendelkezésre. A társadalmak rétegeit meghódító futball népszerűsége abban is rejlett, hogy a nagy számú közönséget vonzó mérkőzéseket elsősorban az örömszerzés, a kiszámíthatatlan végeredmény és a korlátlan izgalom miatt látogatták emberek tízezrei, annak ellenére, hogy a mai néven stadionnak nevezett létesítmények felszereltsége, kiszolgáló egységei egyáltalán nem, vagy csak nagyon kezdetleges formában álltak rendelkezésre. Akkoriban büfék, ajándékboltok, de a legtöbb helyen még mellékhelyiségek sem voltak a létesítményekben (Juhász, 2008).

Az 1930-as évektől kezdődően a labdarúgás nemzetközi játékká nőtte ki magát. Az időszak, amely a két világháború közötti nemzetközi nyugalanság időszakának is nyugodtan nevezhető, a futballra is rányomta bélyegét.

Az 1950-es évekig terjedő éra futballesemények sorait hozta el, az 1930-as világbajnokságtól kezdve az 1954-es világbajnokságig. Ezen időszakban azonban kitörölhetetlen és félreérthetetlen módon fonódott össze a futball és a politika. Az I. világháború lezárása utáni időszakot nagyfokú nyugalanság szőtte át, a nagy nemzetállamok hatalma és egysége megbomlott, és annak ellenére, hogy súlyos gazdasági problémák nehezítették, a nemzetek megindultak a modernebb államok megalakulása és a demokrácia kialakulása felé. A gazdasági és politikai stabilitást keresve az államok közül több országban is egyszemélyű vezetés, diktatori hatalom alakult ki. Ezekben az államokban a vezető az élet minden területébe beavatkozott, és ez alól a futball sem volt kivétel. Az államok vezetői szempontjából a futball fontos közvetítői szerepet töltött be, hiszen a nemzetközi mérkőzések alkalmával, gyakorlatilag a futballon keresztül akarták és tudták demonstrálni a saját politikai vezetésük előnyeit és sikereiket.

1. számú ábra

A német válogatott jól ismert, kifejező köszönése

Forrás: URL6.

Az 1930-as évektől kezdődően tehát a futball mint nemzetközi sportág formálódásának időszaka vette kezdetét. 1930-ban megrendezésre került az első világbajnokság, amelynek a dél-amerikai földrész adott otthont. Biztonsági szempontból a dél-amerikai és az európai szurkolók nagy összecsapásaival nem kellett számolnia a rendezőknek, hiszen az utazás költségei a részt vevő csapatok „pénztárcáját” is nagyon megterhelték, így csak nagyon kevesen utaztak el oda. Az ebben az időszakban megrendezett világbajnokságok és olimpiák során nagyobb volumenű tragédiákat egyébként nem jegyeztek fel, annak ellenére sem, hogy sok esetben 80 000 vagy ennél is több néző volt jelen egy időben egy-egy mérkőzésen. A létesítmények kialakítása a mai modern stadionokéhoz kevésbé volt hasonlítható. Építészeti szempontból is erősen megkérdőjelezhető volt abban a tekintetben, hogy a nézőszám túllépése, ami ebben az időszakban nem volt ritka, milyen hatással bírt a tömeggel. Az angliai Bolton városában adódott ebből komolyabb tragédia, amely egy több évtizeden át tartó időszak legnagyobb tragédiája volt. A mérkőzés nézőszáma a megengedett 65 000-rel szemben több mint 85 000 fő volt. Alapvetően két kerítés összeomlása okozta a tömeg vesztét, amely annak hatására dőlt össze, hogy mintegy 20 000 kívül

rekedt fanatikusan betört a kaput és behatolt a stadionba. A 33 szurkoló halálával járó esetben több mint négyszázan meg is sérültek. A nyomás miatt összeomló kerítések maguk alá temették a nézőket, amelynek hatására pánik uralkodott el a nézők között ([URL2](#)).

1949-ben egy futballal összefüggő balesetet is feljegyeztek, amikor is a portugáliai Lisszabonból hazafelé tartó torinói futballcsapat repülőgépe a hazai repülőtér megközelítéskor hegynek csapódott. A 31 halálos áldozatot követelő szerencsétlenség az olasz klub futballtörténelmének súlyos veszteségével járt, sajnálatos módon a klub történetének legjobb csapatát, 18 játékosukat is ebben a tragédiában veszítették el ([URL3](#)).

Az 1950-es évek elejéig tartó időszakban olyan nívós futballesemények is megrendezésre kerültek, mint az 1934-es és 1938-as világbajnokság, de ide sorolható még az „Évszázad mérkőzése” is.

Erre az időszakra jellemző, klasszikus értelemben vett futballtragédiák nem kerültek feljegyzésre, azonban a futballal szorosan összefüggő, súlyos veszteségek a futballtörténelem szomorú eseményeivé váltak. A futballt ugyan ebben az időszokban a társadalmakat meghatározó politikai és kulturális eszmék mozgatták, ennek ellenére – minden körülményt figyelembe véve – a futball több lett, mint játék ([URL2](#)).

A futballhuliganizmus kialakulás és következményei

Az 1950-es évek második felétől a külső körülmények, a világháborúk következményei, a politikai és a gazdasági helyzet gyökeres változásai a futballt is átszökték. A két világháborút követő időszak újraépítési fázisában, a társadalmi viszonyok rendeződésének közepette a futball töretlen népszerűsége nem szűnt meg létezni. A futballmérkőzések olyan világeseményévé fejlődtek, amely földrészeket, eltérő világok nemzeteit, teljesen különböző kultúrákat kapcsolt össze. Mindez által azonban olyan veszélyt kezdett el magában hordozni, amely az eltérő gondolkodású és viselkedésű kultúrák egyedei között a mérkőzések látogatása során konfliktushelyzeteket szült. A szenvedély és a mérkőzések során kialakult felfokozott érzelmi állapot, ami a nézőket a futballal és egymással összekötötte, egyre inkább kockázatot hordozott magában. A dél-amerikai országokban a futballpályákat a nézőtértől mechanikai védelmi elemekkel, magas kerítésekkel és árkokkal választották el. Nem csak Európában, de például Cipruson, a szigetország fővárosában is találtunk olyan stadiont, ahol szintén alkalmazták ezeket az elemeket, mert az akkori biztonságérzet fokozásához nagy mértékben segítette a rendezők és a szervezők dolgát. Az európai futball

biztonságát ekkor még onnan közelítették meg, hogy tiltották az alkoholt, továbbá a stadionokban próbálták visszaszorítani az állóhelyek számát, amelyeket azelőtt olcsóbban tudtak értékesíteni. Az állóhelyek ugyanis gyülekezési pontokat jelentettek egyes szurkolói csoportok számára, ahonnan könnyebben tudtak a nyugalom megzavarására alkalmas cselekményt indítani.

Az 1950-es évek végén, az 1960-as évek elején a labdarúgás szülőhazájának nevezett Anglia – a II. világháború megnyerését követően – számtalan problémával küzdött a határain belül. A futballmérkőzések vonatkozásában nyugodtan elmondható, hogy a mérkőzésekre látogatók a társadalom különböző rétegeiből kerültek ki. Tekintettel arra, hogy a belépőjegyek ára ekkor még a „szegényebb”, nem túl vagyonos rétegek számára is elérhető volt, semmiképpen nem mondható el az, hogy a futball a gazdag rétegek szórakozását volt hivatott szolgálni. Azok a rétegek azonban, amelyek belépési jogosultságukat ugyan megtudták vásárolni, egyáltalán nem volt biztos, hogy megfelelő intelligenciával vagy iskolázottsággal rendelkeztek. Az 1960-as évek elejétől az angol társadalom jelentős átalakulása, a szociális és gazdasági változások olyan jelenségeket generáltak, amely az ifjabb nemzedékből minden szintű elégedetlenséget, és legfőképpen ellenállást váltott ki. Évszázados, elraktározott agresszivitás tört elő, megszorodtak az erőszakos cselekmények. A gazdasági élet változásai erősen kihatottak a futballéletre is – a munkásosztály jelentős része munkanélkülivé vált – s ezek a hatások a mérkőzések utáni erőszakos cselekmények, verekedések formájában jelentek meg. Ezáltal a futballhuliganizmusnak nevezett cselekmény alanyainak kezdetben kézenfekvő volt a munkásosztály rétegét titulálni. A munkásosztály csapatainál kezdtek el szerveződni a szurkolói csoportok, amelyek célja egyénenként megegyezett: a csapat szeretete, az ellenfél utálata, az azonos célokért folyó küzdelem kötötte össze a tagokat. Egyszerűbben kifejezve az „együtt sírunk, együtt nevetünk” elv érvényesült (Bannon, 2013). Azonban ez a tendencia a bajnokság vezető csapatainál is ugyanígy kialakult, a szurkolók mindenképpen kifejezésre akarták juttatni az egy klubhoz való tartozást azáltal, hogy magukat bármi áron megvédjék a többi csapat ellenségként kezelt fanatikusaitól. A mérkőzéseken tanúsított jogellenes magatartás arra ösztönözte a vezetőket, hogy az angliai csapatokat távol tartsák a nemzetközi mérkőzésektől, az európai versenysorozatoktól, annak ellenére is, hogy több európai országban sokkal rosszabb volt a futballerőszakos cselekmények helyzete, mint az Egyesült Királyságban, valamint az erőszak globális, háború utáni cselekménynek volt betudható. Ebben az időszakban jól látható, hogy a szurkolók ellen fellépő erők javarészt csak a tiltáson és távoltartáson alapuló intézkedéseket tudták megvalósítani. A maihoz hasonló eszközökkel még nem rendelkeztek, a kommunikációs csatornákat is

csak kezdetleges formában, kevés forrás bevonásával tudták alkalmazni. Majd ráeszméltek, hogy a kialakulófélben lévő társadalmi viselkedés szélsőséges formájának alanyai már nemcsak a munkásosztályt erősítik, hanem a gazdagabb réteg embereit is magával ragadta az érzelmi alapokra helyezett szurkolói magatartás és a közös célokért alkalmazott agresszió (URL4).

A későbbi kutatások során kiderült, hogy az 1960-as évek elején kialakult footballhuliganizmusnak vagy „Anglia mostoha gyermekének” nevezett folyamat csak a kezdet volt. Tóth Nikolett Ágnes, a sportrendészet kutatója is kitért arra, hogy *„Ebben az időszakban a jogásztársadalom felhívta a figyelmet arra, hogy külön huligántörvény megalkotására lenne szükség. Az ilyen magatartást, mint garázdaságot büntették, a huligánok cselekményei tökéletesen e tényállás hatálya alá vonhatók voltak már akkor is, hiszen a legjellemzőbb az volt, hogy a szurkolók egy része botrányosan viselkedett, amivel felháborodást és a riadalmat keltett.”* (Tóth, 2019). A rendőri erők feladatai megsokszorozódtak, a mérkőzéseken egyre inkább és egyre sűrűbben harapództak el az erőszakos cselekmények, verekedések, késelések, az egymás szurkolótáborait érő támadások. A főként az ifjúságból kialakult csoportok homogén mivolta, jelképeik viselése a rendőrség dolgát alaposan megnehezítette.

Amikor aztán 1974-ben a Manchester United Red Army Hooliganjai az egész országot felforgatták a csapatuk elsőosztályból való kiesése miatt, és még ebben az évben késelés történt a másodosztályban, akkor a szigorúbb biztonsági intézkedések bevezetése halaszthatatlanná vált. Ekkor vezették be a szurkolói csoportok szétválasztását és a stadion szektorait elválasztó kerítések felállítását. Az állóhelyes teraszokról indult lázadások és zavargások folyamatosak voltak, és rengeteg szurkoló sérülésével jártak. Az 1970-es évektől kezdődően a színes bőrű labdarúgók is megjelentek az angliai pályákon, amely tény a szurkolói magatartást pozitív módon semmiképpen nem befolyásolta, azonban a már kialakult footballhuliganizmust tetézte (URL4).

Az 1980-as években az Angliában kialakult szurkolói „kultúra” cselekményei a tetőfokra hágtak. A footballhuliganizmus olyan méreteket öltött, hogy atrocitás előfordulás nélkül szinte már nem rendeztek mérkőzést, és ezen a kialakult helyzeten a 1980-as évek átmeneti nézőszámcsökkenése sem tudott javítani. A kormány, a rendőrség és a football klubok természetesen azon tevékenykedtek, hogy a problémára hatékony megoldást találjanak, a mérkőzések megrendezését mindenképpen az ellenőrzésük alá szerették volna vonni. Azonban a hatékony megoldás váratott magára, a football huliganizmus és a rasszizmus felszámolása egy hosszabb periódus kezdetét vetítette elő. Sajnálatos módon a kialakult helyzet és a kontroll teljes vagy részleges hiánya footballmérkőzések tragédiájához vezetett.

A világ futballeseményeinek intő példája volt az 1968. júniusi argentin stadionkatasztrófa, amelynek fő okaként azt állapították meg, hogy a Boca Juniors szurkolói égő River zászlókat dobtak le a stadion felső szintjéről, amelynek hatására az alsó szinten pánik tört ki, 71 szurkoló meghalt, 150-en megsebesültek. 1902-ben 25 ember halálával és több mint 500 másik sérülésével járó Skót stadiontragédia után 1971-ben ugyanazon skót Ibrox stadionban 66-an haltak meg és több mint 200-an megsérültek a stadion kiürítése során. Az angol futballt érintő, súlyos katasztrófa a brüsszeli Heysel Stadionban következett be, 1985. május 29-én. Az 1930-ban épült, alkalmasságában építészeti és biztonsági szempontból is erősen megkérdőjelezhető stadion adott otthont az Európa Kupa döntőjének, melyen a Liverpool és a Juventus csapatai mérköztek meg. A találkozóra körülbelül 60 000 néző volt kíváncsi. A kezdés előtt egy órával az angol szurkolók áttörtek egy kerítést és az olasz szurkolókra támadtak. Az olasz szurkolók menekülőre fogták, azonban mögöttük egy stadion fal leomlott, ami 39 ember halálát okozta. Az olasz szurkolók lázadása ellenére lejártszóták a mérkőzést, az angol klubot azonban eltiltották az európai versenyektől. A biztonsági intézkedések hiányosságát mutatja az a tény is, hogy a Heysel-tragédiát nem egészen három héttel, a Bradford stadionban 56 szurkoló halálát követelő stadiontűz előzte meg. Az angol labdarúgás világa alig eszmélt fel a Heysel-tragédiát követően, 1989. április 15-én – „áprilisi tréfának” semmiképpen nem nevezhető – újabb, súlyos, az angol futballt mindörökre megváltoztató tragédia következett be. Az 1899-ben épült sheffieldi Hillsborough Stadion, a kor biztonságtechnikai és építészeti követelményeinek teljesülését nélkülöző állapotában, felülvizsgálat és engedély nélkül fogadta a FA Kupa döntős együtteseit, az Angol Labdarúgó Szövetség döntése értelmében, független helyszíneként. Korábban ugyanezen stadion kapcsán már felmerült olyan probléma, hogy a megengedett nézőszámot jóval meghaladó tömeget engedtek be az aktuális mérkőzésre. A Hillsborough tragédia napján több, egymástól független, mégis szorosan összefüggő intézkedés és történés alapozta meg a katasztrófa bekövetkezését. A megengedettnél nagyobb nézőszámú tömeg a pályát a nézőtértől elválasztó kerítéshez préselte a tömeg egy részét, főként azt a 96 szurkolót, akik végül az életükkel fizettek, és gyakorlatilag fulladásos halált szenvedtek. Az események hatására már biztosnak látszott, hogy biztonsági intézkedések bevezetése nem tűr halasztást. Innentől kezdve az angol stadionokban az állva szurkolást beszüntették, és a rendőri erőket jobban bevonva keresték meg és kezdték el felszámolni a huligán csoportokat ([URL3](#)).

Az angol miniszterelnök elrettentésképpen börtönbüntetést helyezett kilátásba a futballhuliganizmus elkövetői számára. A sportminiszter pedig a szurkolói személyi azonosító bevezetését tervezte, ami azonban akkor nem valósult

meg. Biztonságtechnikai szempontból az azonosító bevezetésének szorgalmazása hatékony eszköz lett volna a huliganizmussal küzdők kezében és az elkövetők mielőbbi kiemelésében. A rendőrség minden eszközét bevetve próbálta visszaszorítani a huliganizmust, az állomány tagjai közül többen – információszerezés céljából – „fedett akció” keretében épültek be a futballhuligán csoportokba (Bannon, 2013). A módszer egyébként a mai napig működő tevékenység, hatékony alapja a szurkolói csoportok megismerésének.

2. számú ábra

Kerítéshez szorított szurkolók a Hillsborough Stadionban 1989-ben

Forrás: URL7.

Az 1980-as évek súlyos tragédiái után az 1990-es évek jellemzően a szurkolói magatartás javulását, a huliganizmus háttérbe szorulását, kevésbé látványos megnyilvánulásait hozták. A futballról régóta tudjuk, hogy nemcsak mint sportág jelentős, hanem gazdasági jelentőséggel bír, szórakoztató és látványsport is. A népszerűségéből a tragédiák bekövetkezése ellenére sem veszítő futball az 1990-es évek vége óta vonzza a befektetőket, ezáltal a tőkét és a növekvő érdeklődést is. A futballmérkőzések rendezése köré ma már komoly üzletág(ak) épül(nek). A befektető cégek igyekeznek maximálisan kihasználni a marketing- és kereskedelmi fogásokat, nem egyszer egésznapos programok sorozatával töltik meg a mérkőzések napján a létesítményeket és közvetlen környezetüket.

A Hillsborough Stadionban bekövetkezett tragédia azonban erősen rávilágított arra, hogy a létesítményekben mind építészeti, mind biztonságtechnikai szempontból reformintézkedésekre van szükség, amelyek bevezetése nem halogatható tovább. Ahogy a *FourFourTwo* magazin magyar kiadásának 2015. februári számában megjelent, ebben úttörő szerepe a Coventry Citynek volt, amely klub elnöke, Jimmy Hill, az 1974-es kinevezése után, dacára annak, hogy tudta, nézők sokaságát elveszítheti „népszerűtlen” döntésével, felismerte, hogy a biztonság az állóhelyek megszüntetésével fokozható. „*Nem lehetsz huligán, ha a fenekeden ülsz.*” (Hill, 1981.)

Híres jelmondata a gyakorlatban csak részben tudott megvalósulni, mert a lelátóra visszatérő szurkolók a székeket kitépték a helyükről, demonstrálva, hogy szurkolni igenis csak állva lehet. Mindenesetre Hill döntése értelmében a csapat stadionja elsőként lett székekkel szerelve. A hillsborough-i tragédia után 48 órával a Thatcher-kormány Peter Murray Taylort, a Legfelsőbb Bíróság bíróját bízta meg egy vizsgálóbizottság megalakításával, azzal a céllal, hogy vizsgálja ki a történeteket és fogalmazzon meg intézkedési javaslatokat a hasonló esetek elkerülése érdekében. Taylor bizottsága a hathetes vizsgálati időszak alatt számtalan módszerét választotta az információszerzésnek, többek között levelek, telefonhívások, tévéfelvételek tartalmát, továbbá 174 tanú vallomását használta fel a 76 pontot tartalmazó javaslat elkészítéséhez. A javaslat legszignifikánsabb eleme kétségtől annak megfogalmazása volt, hogy a stadionok (értve ezalatt az összes stadiont) állóhelyeit fel kell számolni. A tragédia másnapján Bernard Ingham kormányzó hivatalos bejelentésében úgy fogalmazott, hogy „*a feltankolt tömeg őrjöngése*” (Ingham, 1989) vezethetett a katasztrófához. Lord Taylor vizsgálati anyaga azonban ezzel szemben megállapította, hogy „*a katasztrófa fő oka a rendőri ellenőrzésbe csúszó hibák sorozata volt, és a vezető rendfelügyelő, David Duckenfield az első számú felelős a baklövésnek, mert nem látta át, hogy a Leppings Lane-i kapuk megnyitása révén elkerülhető lett volna a baj*” (Taylor, 1989). A Taylor-jelentés néven elhíresült dokumentáció tartalma egyértelműen rávilágított arra, hogy a döntésképtelen rendőri vezető elveszítette a kontrollt az esemény felett, döntéseinek következményeit mindmind úgy tartalmazza a jelentés, mint a „rendőrség baklövésai”, amelyeknek tragikus következményeiért a szurkolókat akarta felelőssé tenni. Évekkel később Taylor ezzel kapcsolatos újságírói kérdésre így válaszolt: „*Mint jogász nem írhattam mást. A tények feketén-fehéren ott voltak.*” Antony King akadémikus, *Az állóhelyeknek vége* című könyv szerzője Taylor jelentésével kapcsolatosan a következőket fogalmazta meg, előrevetítve ezzel a végrehajtandó intézkedések sorát: „*Taylor nem akart apró változásokat; gyökeresen át akarta alakítani a játék szellemiségét és hangulatát. Célul tűzte ki, hogy a legkisebb*

esélyt sem hagyja meg arra, hogy olyan léggör alakuljon ki, amely újabb tragédiákhoz vezethetne. Arról is beszélt, hogy ha a szurkolót bűnözőként kezelik a stadionban, akkor ne csodálkozzunk, ha úgy is fog viselkedni.” (URL5) A javaslatban tehát egyértelműen megfogalmazódott, hogy a stadionokban kizárólag ülőhelyek létesülhetnek, aminek hatása a klubok körében nem aratott osztatlan sikert. Figyelembevéve az intézkedés gazdasági vonzatát, szinte minden klub a hatalmas költségekről panaszkodott, kilátástalan helyzetűnek titulálták a folyamatot. Mentőövet számukra a Thatcher távozása után érkező John Major „dobott”, aki a gazdasági élet egyes szereplőit bevonta az átalakítással járó terhek viselésébe, így Taylor azon célja is megvalósulhatott, hogy minél több társadalmi réteg juthatott el a mérkőzésekre, azzal azonban ő sem számolt, hogy a megnövekedett költségek hatását a klubok jegyáremeléssel fogják kompenzálni. Összességében minden buktatójával és építő jellegével a Taylor-jelentés tartalmáról és jelentőségéről Graham Kelly, az FA korábbi vezetője így fogalmazott: „Egyszerűen megváltoztatta a futball arculatát”. (URL5).

Az angol intézkedések mintegy példaként kezdtek elterjedni világszerte, amiben a nemzeti labdarúgó szövetségek maximális támogatást és együttműködést biztosítottak, megelőzendő a további, halálos áldozatokat követelő tragédiák bekövetkezését. Az újkori futballnak otthont adó létesítmények állapota innentől kezdve a kezdeti és a 20. század első felének létesítményeivel összevetve össze sem hasonlítható. A korábbi létesítésekkel szemben, a stadion tragédiák árnyékában sokkal nagyobb hangsúly szegződött a létesítési követelmények átdolgozására és megvalósításának realizálására. A mechanikai védelmi elemek mellett fokozatosan megjelentek a komplex védelem egyéb elemei. A korábbi lehetőségekhez képest könnyen felismerhetővé vált, hogy a futballmérkőzések biztonságtechnikája gyakorlatilag csak és kizárólag a pénztől, az eszközökbe, a megelőző intézkedések végrehajtásába fektetett tőkétől függ. Az alkalmazott eszközök kiválasztásának és alkalmazásának mára csakis a futbalszervezet pénztárcája szab határt. Tényként állapítható meg továbbá, hogy a tragédiák megelőzésére tett intézkedések korábban nem voltak összhangban az alkalmazott eszközökkel, amelyek közé nyugodtan sorolhatjuk a biztosítást végző human erőforrást és egyéb élőerőt is. A rendelkezésre álló eszközöket igyekeztek maximálisan bevetni, de a mai kor technikai eszközeivel a versenyt semmilyen téren nem tudták felvenni. A biztosítást végzők dolgát nem könnyítette meg beléptető rendszer, sem számlálóval ellátott forgókapu, pedig ezen eszközök alkalmazásával lett volna esélyük, hogy legalább a stadion befogadóképességének megfelelő nézőszámot ne lépják túl a beléptetés során. Egy szó, mint száz, hatékonyságban érdemi előrelépést az 1980-as években kevésbé tudtak elérni (Tóth, 2019).

A technikai eszközök fejlődése új eredményeket hozott, amelyek összehangolása a biztonság fokozására tett intézkedésekkel a 2000-es évekig váratott magára, és a mai napig sem érte még el a biztonság legmagasabb fokát, ami számunkra azt jelenti, hogy a fejlődés újabb és hatékonyabb megoldást vetít elő a jövőre vonatkozóan. Tylornak köszönhetően a létesítmények mechanikai védelmi elemei először Angliában, majd az európai országok nagy részében felszámolásra kerültek. Az újonnan épülő stadionokból valóban eltűntek az álló szektorok, a stadion szektorait elválasztó kerítéseket lebontották. Az építkezés során a centerpálya és a lelátó egyre közelebb került egymáshoz, már nem alkalmaznak sem árokrendszert, sem futópályát a távolság tartására. Sőt centerpályát a lelátótól elválasztó kerítés sem kerül megépítésre, ezeket az elemeket kizárólag a vendégszurkolók különválasztására építik meg. A mechanikai védelem elemeit modern, a kornak megfelelő komplex védelmi elemekkel teszik teljesé. Napjainkban beléptető rendszerrel, megfigyelő rendszerrel, szektoronként élőerős biztosítással, a kiemelt rendbontók számára készült „börtöncellákkal” felszerelt és bevetésre váró rendőri egységekkel biztosított stadionokban buzdíthatják kedvenceiket a mérkőzésre látogatók. Az angliai stadionokban alkalmazott arcfelismerő rendszer nem népszerű eszköz, alkalmazásának bevezetése nem töltötte el örömmel a szurkolókat, akik így is „színházi” körülmények közé kényszerítve érzik magukat. Hatékonysága azonban minden kétséget kizáróan rendkívüli, a rendbontók kitiltása a stadionokból akár ideiglenes, akár végleges jelleggel megkönnyíti a biztosítást. Hazai viszonylatban az eszközök tekintetében a technológiákkal való interoperabilitás még nem mondható el, teljes mértékben nem valósul meg. Elképzelések és tervek mutatnak a jövőbe, annak érdekében, hogy integrált rendszerben történő adatfeldolgozás segíthesse a biztosítást (Csernyi & Christián, 2020).

Összegzés

A futball mint sportág kialakulása évszázadokon át tartó evolúció eredménye. Az ókori ember is ismerte, de a középkorban vált egyértelműen labdajátékká. Szabályrendszere a sporttá válás folyamán fokozatosan és egyre szigorúbb elvek mentén alakult ki, írásos formában csak a 19. század második felében jelent meg először. A 20. század első felének eseménytelenségét a világháborúk és azok következményei követték. Az I. világháborút követően, 1930-ban került sor az első világbajnokság megrendezésére, majd egészen az 1950-es évek közepéig a politika erősen befolyásolta a labdarúgást. A nemzetek egyszemélyes vezetői a futballon keresztül közvetítették sikerességüket, felhasználva a

nagy tömegek érdeklődését. Biztonságtechnikai szempontból ezt az időszakot a létesítmények erősen kifogásolható állapota, a biztosítás hiánya vagy erős hiányosságai jellemezték. A mérkőzéseket a befogadóképességet meghaladó nézőszámokkal rendezték és a stadionok akkor még – többségükben csak – állóhelyekkel is rendelkeztek. A zsúfolt tömeg alapjaiban is nagy biztonsági kockázatot jelentett az alapvető szükségleteket kielégíteni nem képes létesítményekben. Az 1960-as évek elejétől a különböző társadalmi rétegek emocionális alapokra helyezett szurkolói magatartásából alakult ki a futballhuliganizmus, amely az 1980-as években, főként angliai viszonylatban, érte el tetőpontját. A regnáló angol kormány a tiltások, rendszabályváltozások ellenére sem tudta az egyre elterjedtebb huliganizmust megfékezni, sem önállóan, sem társszervekkel közösen. A rendőrség erőforrásait maximálisan kihasználva sem volt eredményes, noha huligáncsoportokat is tudtak felszámolni.

A biztonsági intézkedések hiányosságai és a gyakran eltúlzott (rendőri) intézkedések bevezetése ellenére több alkalommal végzetes, halálos áldozatokat követelő stadiontragédiák következtek be. A teljesség igénye nélkül elég, ha csak a Heysel vagy a Hillsborough tragédiákat említjük. Ezen események azonban alapjaiban változtatták meg a futballbiztonsághoz való hozzáállást, továbbá Taylor jelentésének és a bizottsága által kivizsgált időszak eredményeinek köszönhetően a foganatosított intézkedéseket is.

Felszámolásra kerültek a stadion állóhelyei, és a létesítés követelményeit sokkal szigorúbb előírások írják elő. A technikai eszközök fejlődése olyan mértékű lett, hogy napjainkig jellemző az a tendencia, amely szerint a futballmérkőzések biztonságtechnikája az eszközökbe fektetett tőkétől függ. A mechanikai védelmi elemek csökkentésével előtérbe került a digitális technikai eszközök alkalmazása, a stadionokban a mérkőzések biztosítása komplex védelemmel valósul meg, amely nem nélkülözi az élőerőt sem. Jelentősen lecsökkent a közönség távolsága a centerpályától, de a modern technikai eszközök alkalmazásával a kockázat a jogellenes cselekmény elkövetésére nem lett nagyobb.

A fejlődés jelenleg abba az irányba mutat, hogy az eszközök és technológiák összehangolása és integrált rendszerben való működése tökéletes alap lesz a biztosítás leghatékonyabb tervezésére, szervezésére és végrehajtására.

Felhasznált irodalom

- Bannon, J. (2013). *Running with the firm: My Double Life as an Undercover Hooligan*. Ebury Publishing.
- Csernyi Á. & Christián L. (2020). Gondolatok a (sport)rendezvények biztonságának fokozásához. *Belügyi Szemle* 68(11), 77–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.5>
- Juhász G. (2008). A játékon túl... A foci forradalma és a globalizáció. In Krausz T. & Mitrovits M. (Szerk.), *A játék hatalma – Futball-Pénz-Politika* (pp. 29–57). L'Harmattan.
- Péter L. (2016). *A labdarúgás szociológiája*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó.
- Szabó B. (2015). *Sportjogtörténet*. Campus Kiadó.
- Tóth N. Á. (2019). *Sportrendészet a sportigazgatás rendszerében*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.5.7>

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *The history of football (soccer)*. <https://www.footballhistory.org/>
- URL2: *Football and Politics in Europe, 1930s-1950s*. <https://sites.duke.edu/wcwp/research-projects/football-and-politics-in-europe-1930s-1950s/>
- URL3: *Football disasters and tragedies*. <https://www.bettingrunner.com/blog/football-disasters-and-tragedies-4288/>
- URL4: *Spectator problems*. <https://www.britannica.com/sports/football-soccer/Spectator-problems>
- URL5: *Amivel az angol foci belépett a 21. századba: a Taylor-jelentés*. <https://fft-archivum.nemzetisport.hu/oromfoci/amivel-az-angol-foci-belepett-a-21-szazadba-a-taylor-jelentes-79881/>
- URL6: *German Nationalism Courtesy of Football*. <https://sites.duke.edu/wcwp/2013/12/07/german-nationalism-courtesy-of-football/>
- URL7: *Metro Photo*. https://metro.co.uk/wp-content/uploads/2016/04/rexfeatures_4426700pt-e1461762973211.jpg?quality=80&strip=all

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Turós T. & Szűcs E. (2023). A futball és a mérkőzésbiztosítás fejlődésének összefüggései a kezdetektől az 1980-as évek végéig. *Belügyi Szemle*, 71(12), 2145–2161. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.12.2>